

In welk jaar werden de Heimanswetering, de Woudwetering en de Goog gegraven?

Door Pim Laarmans

Recentelijk publiceerde de stichting Rijnlandse Geschiedenis een artikel van P.S.C. van der Plas onder de titel 'De Heimanswetering en het Utrechts-Hollandse vredesverdrag van 1202'. Dit stuk stond eerder, in 2014, in het Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis. De auteur werpt hierin een kritische blik op 1202, als jaartal voor het graven van drie weteringen. Hieronder volgt een stukje algemene geschiedenis en het commentaar dat Piet van der Plas er in zijn artikel op geeft, en daarop weer onze mening.

Algemene informatie

Ook in Jacobslander nummer 2 van 2017 hebben wij in het artikel 'Het ontstaan van de Woudwetering-Heimanswetering' aandacht geschonken aan het graven ervan. Bij het Hoogheemraadschap van Rijnland wordt als jaartal van uitvoering van het graafwerk van de weteringen 1202 genoemd, en daar gingen wij in de Jacobslander ook vanuit. Een eerste vraag die we ons kunnen stellen is, wat was de reden van het graven van een waterverbinding vanaf de Rijn naar het noorden? Om deze vraag te kunnen beantwoorden een kort stukje geschiedenis.

Algemene Rijnlandse geschiedenis

In het jaar 1163 vond aan de monding van de Rijn bij Katwijk, ten gevolge van een stormvloed, een grote verzanding plaats. Hierdoor kon het Rijnwater niet meer vrij in zee uitstromen met als gevolg dat het waterniveau in de Rijn ging stijgen. In combinatie met een grote watertoevoer uit het oosten (stroomopwaarts), resulteerde dit in overstromingen in Rijnland. Om deze overstromingen hier een halt toe te roepen liet de graaf van Holland (Floris-III) ter plaatse van Zwadenburg (Zwammerdam) in de Rijn een dam bouwen. Hierdoor steeg het waterniveau van

de Rijn stroomopwaarts, in het Land van Woerden van de bisschop van Utrecht (Godfried van Rhenen). Een belangendiscussie was ontstaan. In 1165 kreeg de graaf van Holland (Floris-III) de opdracht van keizer Frederik Barbarossa deze dam weer af te breken. De bisschop van Utrecht moest ervoor zorgen dat er, op kosten van het bisdom, drie waterwegen tussen Rijn en het noorden werden aangelegd. Hierdoor zou het teveel aan Rijnwater richting het noorden (Zuiderzee) afgevoerd worden. De historici Fockema Andreae

Kaart van Zuid-Holland door Pieter Bruynsen, landmeter, getekend in 1531.

en Van der Linden interpreteerden hiermee de aanleg van drie weteringen in Rijnland, de Heimanswetering, de Woudwetering en de Goog.

Stelling P.S.C. van der Plas

Van der Plas stelt in zijn artikel echter dat dit niet waarschijnlijk is. Zijn redenering is dat deze interpretatie voor de bisschop van Utrecht te veel in het nadeel van de bisschop werd beslist. Die moest namelijk drie waterwegen in het graafschap Holland aanleggen en in eigen gebied waterstaatkundige maatregelen nemen. De bisschop bleef bovendien afhankelijk van de graaf van Holland die de dam in Zwammerdam weer kon sluiten. Van der Plas stelt in zijn conclusie dat het graven van de drie weteringen tussen de Rijn en het Leidse Meer waarschijnlijk pas na 1226 plaats gevonden heeft:

- a. Hij trekt in twijfel of met deze waterwegen wel de Heimanswetering, de Woudwetering en de Goog worden bedoeld.
- b. Hij betwijfelt of het verdrag van 1202 wel het verdrag is waarin de drie te graven weteringen staan vermeld.
- c. Als derde punt komt Van der Plas met de opmerking dat als het verdrag van 1202 inderdaad het juiste verdrag zou zijn, dit gecombineerd met het feit dat graaf Dirk-VII in 1203 was overleden, het graven van de weteringen in één jaar tijd een erg korte graafperiode zou zijn.

Samengevat

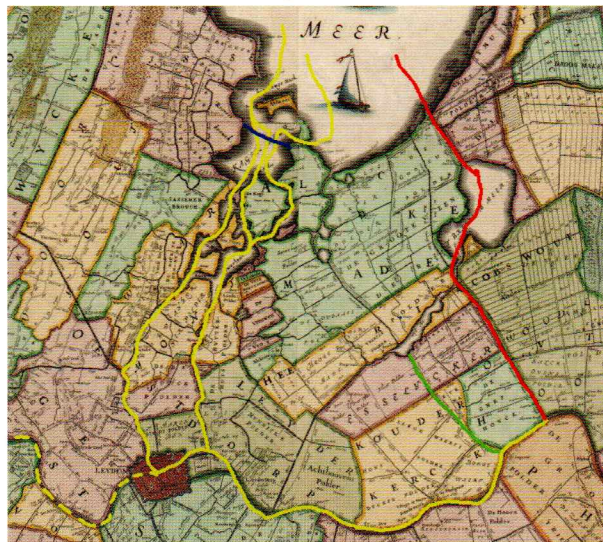
Feiten die pleiten voor de interpretatie van historici Fockema Andreae en Van der Linden dat de Heimanswetering, de Woudwetering en de Koog in opdracht van de bisschop van Utrecht aangelegd zijn, zijn

- a. dat vast staat dat de kosten voor aanleg en onderhoud van de zeven sluizen in de Wendeldijk (de verdwenen dijk aan de zuidoostkant van het Leidse Meer) voor de helft door de bisschop van Utrecht betaald zijn (verdrag uit 1226).
- b. dat later de kosten voor onderhoud van de brug over de Heimanswetering voor gezamenlijke rekening van het Hoogheemraadschap van Rijnland en het Grootwaterschap van Woerden

kwamen. Dit Grootwaterschap van Woerden was in ieder geval in 1371-1372 eigenaar van deze 's Molenaarsbrug.

Wilt u het artikel lezen log dan in op:

Rijnlandse geschiedenis.nl / klik op artikelen / voer in onder trefwoorden / heimanswetering / en kies het artikel: De Heimanswetering en het Utrechts-Hollandse vredesverdrag van 1202

Dit is wat Piet van der Plas bij deze kaart schreef: In eerste instantie waterde de Rijn af op de Noord-zee bij Katwijk tot de monding verzandde. Een nieuwe afwatering in noordelijke richting naar het Leidse Meer werd gevonden via de Zijl en de Mare die hiertoe waarschijnlijk enigszins zijn gekanaliseerd werden (geel).

Vermoedelijk werd de afwatering soms bemoeilijkt bij wind uit het noorden. Om dit probleem te verhelpen werden in 1225/1226 spuisluizen aangelegd nabij de plaats genaamd Wendeldijk (blauw). Uiteraard moest de bisschop hieraan meebetalen want het was deels zijn water dat moest worden afgevoerd.

In 1310 werd de afwatering aanzienlijk verbeterd door de aanleg van de Heimanswetering (en misschien ook de Oude wetering als deze nog niet bestond) (rood).

De nieuwe afwatering is veel korter dan de route via Leiden waardoor het water veel sneller kan worden afgevoerd. Bovendien had het groeiende Leiden geen last meer van al het Rijnwater dat via de stad moest worden afgevoerd.

De sluizen bij de Wendeldijk konden daarna worden afgedankt. Uiteraard moest de bisschop (of eigenlijk het Groot Waterschap van Woerden) wederom aan de aanleg meebetalen.

In 1442 ten slotte werd de wetering door Koudekerk en Ofwegen naar de Wijde Aa aangelegd (groen).<

Bronnen

- Tijdschrift voor Waterstaatsgeschiedenis 23e jaargang nummer 2 (december 2014).
- Jacobs ladder nummer 2 van 2017 artikel 'Het ontstaan van de Woudwetering-Heimanswetering'.

